

UTJECAJ NEKAMATNIH PRIHODA NA FINANCIJSKI REZULTAT POSLOVANJA HRVATSKIH BANAKA

Štajfer, Jan

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:531251>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-06**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij Financijski menadžment

Jan Štajfer

**UTJECAJ NEKAMATNIH PRIHODA NA FINANCIJSKI
REZULTAT POSLOVANJA HRVATSKIH BANAKA**

Završni rad

Osijek, 2022.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij Financijski menadžment

Jan Štajfer

**UTJECAJ NEKAMATNIH PRIHODA NA FINANCIJSKI
REZULTAT POSLOVANJA HRVATSKIH BANAKA**

Završni rad

Kolegij: Bankarstvo

JMBAG: 0010229096

e-mail: jstajfer@efos.hr

Mentor: doc.dr.sc. Hrvoje Serdarušić

Osijek, 2022.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics

Undergraduate Study of Financial management

Jan Štajfer

**THE IMPACT OF NON-INTEREST INCOME ON THE
FINANCIAL PERFORMANCE OF CROATIAN BANKS**

Final paper

Osijek, 2022.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Jan Štajfer

JMBAG: 00102290969

OIB: 54960628342

e-mail za kontakt: jan.stajfer@gmail.com

Naziv studija: Preddiplomski studij, Financijski menadžment

Naslov rada: Utjecaj nekamatnih prihoda na financijski rezultat poslovanja hrvatskih banaka

Mentor/mentorica diplomskog rada: doc. dr. sc. Hrvoje Serdarušić

U Osijeku, 13.09.2022. godine

Potpis

Utjecaj nekamatnih prihoda na financijski rezultat poslovanja hrvatskih banaka

Sažetak

Konkurencija u bankarstvu te rast ponude različitih bankarskih i financijskih proizvoda i usluga potaknut razvojem tehnologije primorao je banke da se sve više prilagođavaju novonastalim okolnostima kako bi zadovoljile potrebe svojih klijenata. Navedene okolnosti uzrokuju značajne promjene u njihovim poslovnim politikama, te samoj strukturi prihoda banaka. U radu se istražuje visina, struktura te utjecaj nekamatnih prihoda na financijski rezultat poslovanja hrvatskih banaka u razdoblju od 2016. do 2021. godine.

Ključne riječi: banke, nekamatni prihodi, financijski rezultat

The impact of non-interest income on the financial performance of Croatian banks

Abstract

Competition in banking and the growing range of different banking and financial products, driven by the development of technology, have forced banks to increasingly adapt to changing circumstances in order to meet the needs of their customers. These circumstances are leading to significant changes in banks' business policies and revenue structure. This paper focuses on the analysis of non-interest income, including its structure, the amount of income and its impact on Croatian banks in the period from 2016 to 2021.

Keywords: banks, non-interest income, financial statement

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Pojam, razvoj i značaj bankarstva	2
2.1. Vrste banaka	3
2.2. Funkcije banaka	4
2.3. Bankarski poslovi	5
2.3.1. Aktivni bankarski poslovi	5
2.3.2. Pasivni poslovi	5
2.3.3. Posrednički bankarski poslovi.....	6
2.3.4. Vlastiti poslovi	6
3. Bankarski prihodi	7
3.1. Kamatni prihodi	8
3.2. Nekamatni prihodi	8
3.2.1. Prihodi od naknada i provizija	8
3.2.2. Prihodi od dividendi	9
3.2.3. Prihodi od tečajnih razlika.....	9
3.2.4. Prihodi od trgovanja financijskim instrumentima	9
4. Analiza financijskog značaja nekamatnih prihoda u Zagrebačkoj banci d.d., Addiko Bank d.d. i Agram banci d.d. u razdoblju od 2016. do 2021. godine	11
4.1. Predmet poslovanja promatranih banaka	13
4.2. Kretanje visine i strukture ukupnih prihoda u istraživanim bankama	15
4.3. Ekonomičnost kamatnih i nekamatnih prihoda	21
4.3.1. Ekonomičnost ukupnog poslovanja	21
4.3.2. Odnos kamatnih prihoda i rashoda	22
4.3.3. Omjer nekamatnih prihoda i rashoda	23
4.4. Utjecaj nekamatnih prihoda na financijski rezultat banaka u promatranom razdoblju	24
Zaključak	26
Literatura	27

1. Uvod

Kupnja prve nekretnine, automobila, ugovaranje police životnog osiguranja, ulaganje u investicijske fondove, štednja, odobravanje kredita i slično samo su dio usluga koje suvremene banke pružaju svojim klijentima u direktnom odnosu ili posredovanjem.

Prve asocijacije vezane za banke vežu se uz tradicionalnu definiciju o prikupljanju novca od klijenata koji su novčano suficitarni te plasiranje tih sredstava uz određenu kamatu novčano deficitarnim klijentima. Razvojem tržišta banke proširuju svoje asortimane usluga kako bi ostali konkurentni na dinamičnom tržištu te ostvarile dodatne prihode. Uz osnovne bankarske poslove, plasiranje kredita i prikupljanje sredstava kroz depozite, prihode ostvaruju i posredovanjem u platnom prometu te naplaćivanjem različitih naknada i provizija za obavljanje neutralnih bankarskih poslova.

Cilj istraživanja je upoznati obilježja i strukturu bankarskih prihoda te njihovu ekonomičnost tj. značaj u poslovanju banke. Iz navedenog proizlazi i predmet istraživanja: utjecaj nekamatnih prihoda na financijski rezultat poslovanja banaka.

Sukladno predmetu i cilju istraživanja u radu su postavljene sljedeće hipoteze:

H1. Manje banke imaju veći udio nekamatnih prihoda u ukupnim prihodima u usporedbi sa velikim bankama.

H2. Nekamatni prihodi (prihodi od provizija i naknada) imaju značajan utjecaj na visinu i strukturu ukupnih prihoda te na financijski rezultat poslovanja banaka.

Za potrebe izrade ovog završnog rada korištene su sljedeće znanstvene metode: metoda analize, metoda sinteze, povijesna metoda, metoda deskripcije i kompilacije, komparativna metoda te statistička i matematička metoda.

2. Pojam, razvoj i značaj bankarstva

Prema Gregureku i Vidakoviću (2011) banka je institucija koja se bavi prikupljanjem sredstava, plasiranjem sredstava te pružanjem financijskih usluga.

Zakon o kreditnim institucijama (2013) banke definira kao financijske institucije sa odobrenjem za rad izdanim od strane Hrvatske narodne banke, a primarna joj je uloga primanje novčanih depozita i odobravanje kredita i drugih plasmana iz tih sredstava u svoje ime i za svoj račun, kao i izdavanje sredstava plaćanja u obliku elektronskog novca. Uz navedeno, može pružati usluge u području factoringa, leasinga, izdavanja garancija, posredovanja pri sklapanju financijskih poslova, trgovanjem u svoje ime i za svoj račun te druge financijske usluge propisane Zakonom o kreditnim institucijama (2013).

Prvi bankarski poslovi bili su depozitni poslovi koji su se odnosili na skladištenje usjeva, a zabilježeni su još u 3. tisućljeću prije Krista u Babilonu (Gregurek & Vidaković, 2011). Usporedno s tim započinje i razvoj novca kao univerzalnog sredstva plaćanja s ciljem zamjene trampe tj. razmjene dobra za drugo dobro. Prepreka u sustavu trampe je pronalaženje osobe koja je voljna razmijeniti svoje dobro za drugo dobro po određenoj cijeni. Razvojem novca (u početku plemeniti metali i kovine) kao univerzalnog općeprihvaćenog sredstva plaćanja olakšana je i ubrzana razmjena dobara.

U Grčkoj, zamjena dosadašnjeg novca i dobara za važeće valute obavljala se na specijaliziranim ustanovama teaurama¹ (Gregurek & Vidaković, 2011). Iz toga proizlazi mjenjačka, a s njom i kreditna funkcija banke. S vremenom se bankarski poslovi i funkcije standardiziraju te postaju dostupniji. Prednosti financiranja uz pomoć banaka potaknuli su znanstvene i industrijske revolucije, ali i ratove. Značajniji razvoj bankarstva vežemo uz Križarske ratove u 14. stoljeću odobravanjem velikih kredita (često bez pokrića), otkrićem novog financijskog instrumenta mjenice, izdavanjem garancija i osiguranja te stvaranjem bankarskih središta u Europi (Miller & VanHoose, 1993).

Druga bitna prekretnica u bankarstvu je osnivanje najstarije središnje banke Riksbank u Švedskoj 1668. godine (Riksbank, 2022). Razvojem središnjih banaka dodjeljuju im se funkcije supervizije banaka, stvaranja novca i poslova u vezi provedbe monetarne politike.

¹ grč. Thesaurus – blago, riznica; stol ili mjesto gdje se razmjenjuju valute i odobravaju krediti, područje Grčke

Krizom koja je pokorila svijet 1930. dolazi do osnivanja posebnih investicijskih banaka koje se specijaliziraju u području ulaganja i plasiranja kapitala na financijska tržišta. Prilagođavanjem promjenama u svijetu razvija se i specifičnost bankarskog poslovanja tj. konstantna briga o likvidnosti svojih klijenata, ali i vlastita likvidnost. Kako bi uspjele održati likvidnost i privući klijente potrebna im je potpora tj. povjerenje klijenata.

2.1. Vrste banaka

Razvojem bankarstva profiliraju se različiti oblici i specijalizacije banaka. Prema vrstama i prirodom izvora sredstava te načinu njihova plasmana banke je moguće podijeliti na: središnje, poslovne i razvojne banke.

Središnje banke su banke koje provode monetarnu politiku, upravljaju primarnim emisijama novca, reguliraju uvjete bankarskog poslovanja i stopu obvezne rezerve. U Republici Hrvatskoj središnja banka je Hrvatska narodna banka (HNB); samostalna i neovisna institucija koju kontrolira Sabor. Provodi monetarnu politiku u skladu sa politikom Europske središnje banke (ECB), a primarni cilj joj je održati stabilnost cijena (Hrvatska narodna banka, 2020).

Poslovne banke prema Matiću (2016, p. 237) prikupljaju (mobiliziraju) kapital i štednju s ciljem kratkoročnih plasmana (kratkoročno financiranje sektora stanovništva, gospodarstva i države).

Nasuprot poslovne banke, razvojna banka prikuplja dugoročna sredstva kako bi ih plasirala u dugoročne kredite. Najpoznatija razvojna banka u Hrvatskoj je Hrvatska banka za obnovu i razvitak osnovana 1992. godine s ciljem poticanja razvitka gospodarstva (Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2022). Najznačajniji poslovi kojima se bavi su: kreditiranje, izdavanje garancija, financijsko savjetovanje, osiguranje od komercijalnih rizika i slično.

Prema Gregureku i Vidakoviću (2011) u Hrvatskom bankarskom sektoru postoje univerzalne, trgovačke banke, razvojne banke (HBOR) i kreditne unije.

Univerzalnim bankama smatraju se one banke koje svojim klijentima omogućavaju „sve“ financijske i nefinancijske usluge koje su dostupne na tržištu (Rose & Hudgins, 2008). Klijenti takvih banaka su pravne i fizičke osobe, a prednost takvih banaka je širina usluga koje nude klijentu (Gregurek & Vidaković, 2011).

Kreditne unije Zakonom su definirane kao financijske institucije kojima je Hrvatska narodna banka dala odobrenje za rad, a vrše poslove primanja novčanih depozita članova unije u novčanoj valuti i odobrava kredite isključivo članovima unije u domaćoj valuti (2006). Bitna karakteristika ove institucije je i postojanje zajedničkog interesa njezinih članova.

Druga vrsta podjele je podjela prema veličini banaka ili podjela prema grupi usporedivih značajki. Sukladno tome Hrvatska narodna banka dijeli banke prema udjelu imovine banke u ukupnoj imovini banaka unutar Republike Hrvatske na male, srednje i velike banke. Male banke imaju imovinu manju od 1% ukupne bankarske aktive u Republici Hrvatskoj, srednje banke raspoložu imovinom 1% - 5% u ukupnoj imovini banaka, a velike banke su one banke koje posjeduju ukupnu imovinu veću od 5% u ukupnoj imovini svih banaka u Hrvatskoj (Hrvatska narodna banka, 2011).

2.2. Funkcije banaka

Funkcije banaka započinju prikupljanjem sredstava (u početku je to bila roba koja se pohranjivala u hramove) kroz depozite i štednju (depozitna funkcija). Uz pasivne poslove razvija se i mjenjački posao iz vremena trampe. Prikupljena sredstva iz depozita, banke plasiraju u kredite (kreditna funkcija) čime dodatno potiču i sekundarnu emisiju novca². Uz navedeno, banke imaju funkciju posredovanja u plaćanjima te funkciju samog plaćanja koja se ostvaruje prijenosom sredstava sa jednog na drugi račun unutar banke ili između banaka. Rose i Hudgins (2008) spominju funkciju upravljanja gotovinom kao jednu od značajnijih funkcija jer komitenti koji raspoložu viškom novčanih sredstava imaju priliku ta sredstva uložiti u vrijednosne papire, osiguranje, oročenu štednju ili druge financijske usluge i proizvode koje im banka nudi.

Središnje banke danas provode monetarnu politiku pomoću koje kontroliraju novac u optjecaju (funkcija emisije novca) pomoću primarne emisije, ali i pomažu u financiranju države tj. politike iste.

Suvremene banke vlastite prihode ostvaruju i na tržištima kapitala: posredovanjem i brokerskim funkcijama. Ova funkcija obuhvaća kupoprodaju vrijednosnih papira izdanih od industrijskih

² Primarnu emisiju novca vrši središnja banka. Sekundarna emisija ostvaruje se kroz odobravanje kredita u bankarskom sustavu, na nižim, mikroekonomskim razinama.

ili drugih kompanija, vlada i ostalih emitenata na primarnom tržištu, pružanjem brokerskih usluga na sekundarnom tržištu vrijednosnih papira, trust poslovima i drugo (Rovčanin & Karalić, 2009).

Upravljanje potraživanjima, primjenom načela poslovanja, stručnošću i temeljem samog ustroja banke imaju i funkciju zaštite svojih komitenata kroz zaštitu od rizika (Kandžija & Živko, 2004).

2.3. Bankarski poslovi

Prema bilančno – analitičkom obilježju bankarske poslove moguće je podijeliti (Gregurek & Vidaković, 2011) na:

- aktivne ili kreditne bankarske poslove,
- pasivne ili mobilizacijske bankarske poslove,
- posredničke, neutralne, indiferentne ili komisijske te
- vlastite bankarske poslove.

Veličina svakog od njih vidljiva je u strukturi bilance i udjelu u računu dobiti i gubitka.

2.3.1. Aktivni bankarski poslovi

Kreditni ili aktivni poslovi temeljno su orijentirani na plasiranje sredstava kroz kredite građanima i poduzećima preko kojih banka ostvaruje kamatne prihode (aktivnu kamatu). Plasiranjem sredstava kroz kredite banke ostvaruju funkciju kreditiranja i posredovanja između novčano suficitarnih i novčano deficitarnih jedinica. U aktivne poslove ubrajaju se i poslovi factoringa i cash poolinga (Gregurek & Vidaković, 2011). Zaključno, to su poslovi u kojima banka preuzima ulogu vjerovnika i smatraju se jednim od najstarijih bankarskih poslova.

2.3.2. Pasivni poslovi

Najpoznatiji pasivni posao vezan je uz štednju klijenta tj. kamate koje banka plaća klijentima na prikupljene depozite namijenjene za odobravanje kredita drugim klijentima. Banka se u ovim poslovima pojavljuje kao dužnik. Pasivni poslovi također su vezani i uz : prikupljanje novčanih depozita klijenata, izdavanje vlastitih obveznica, eskont vlastitih mjenica, primanje depozita,

zaduživanje kod drugih banaka i središnje banke, emisije novčanica i slične poslove (Matić, 2016).

2.3.3. Posrednički bankarski poslovi

Ovi poslovi obuhvaćaju poslove u vezi otvaranja akreditiva, garancija (jamstva), mjenjačkih poslova, platnog prometa, depo poslova, posredovanja u izdavanju vrijednosnih papira, poslova vezanih za račune klijenta (prebacivanje sredstava, međunarodni platni promet) i drugih (Gregurek & Vidaković, 2011).

2.3.4. Vlastiti poslovi

Poslovi koje banka obavlja u svoje ime i za svoj račun radi ostvarenja dobiti nazivaju se vlastiti poslovi. Banka ih ostvaruje trgovanjem devizama (arbitražnim poslovima), investiranjem u financijske instrumente i repo poslovima (Matić, 2016). Uz navedene usluge, banke svoj asortiman proširuju ponudom životnih i drugih vrsta osiguranja.

3. Bankarski prihodi

Bankarske prihode moguće je podijeliti na dvije osnovne skupine: kamatne i nekamatne prihode. Velikim opsegom poslovanja današnjih banaka moguće je utvrditi različite udjele pojedinih prihoda u ukupnim приходima i značaju na financijski rezultat. Investicijske banke više će novca ulagati u vrijednosne papire i poslove prikupljanja kapitala, dok će kreditne banke svoje poslovanje usmjeriti na odobravanje kredita građanima i poduzećima prikupljajući depozite. Kako bi se omogućila lakša usporedba poslovanja banaka i provedba monetarne politike, HNB donosi Odluku o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja namijenjenu kreditnim institucijama. U nastavku je prikazan jedan od temeljnih financijskih izvještaja koje su banke dužne sastavljati, račun dobiti i gubitka (slika 1.).

Slika 1. Račun dobiti i gubitka – dio izvješća

Naziv subjekta:		MB:
Oznaka izvještaja:		OIB:
Pozicija	Naziv pozicije	
1.	Kamatni prihodi	
2.	(Kamatni rashodi)	
3.	(Rashodi od temeljnog kapitala koji se vraća na zahtjev)	
4.	Prihodi od dividende	
5.	Prihodi od naknada i provizija	
6.	(Rashodi od naknada i provizija)	
7.	Dobici ili (-) gubici po prestanku priznavanja financijske imovine i financijskih obveza koje nisu mjerene po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak, neto	
8.	Dobici ili (-) gubici po financijskoj imovini i financijskim obvezama koje se drže radi trgovanja, neto	
9.	Dobici ili gubici po financijskoj imovini kojom se ne trguje koja se obvezno mjeri po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak, neto	
10.	Dobici ili (-) gubici po financijskoj imovini i financijskim obvezama po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak, neto	
11.	Dobici ili (-) gubici od računovodstva zaštite, neto	
12.	Tečajne razlike [dobit ili (-) gubitak], neto	
13.	Dobici ili (-) gubici po prestanku priznavanja nefinancijske imovine, neto	
14.	Ostali prihodi iz poslovanja	
15.	(Ostali rashodi iz poslovanja)	
16.	Ukupno prihodi iz poslovanja, neto (1. - 2. - 3. + 4. + 5. - 6. + od 7. do 14. - 15.)	

Izvor: Narodne Novine. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_05_42_816.html [pristupljeno 29.06.2022].

3.1. Kamatni prihodi

Najznačajniji prihod banke i jedan od temeljnih prihoda je prihod od kamata. Ostvaruje se kroz aktivnu kamatnu stopu koju banka naplaćuje na plasirana sredstva (banka se pojavljuje kao vjerovnik). Ova vrsta prihoda zauzima najveći udio ukupnih prihoda banaka. Kamatni prihodi priznaju se primjenom metode efektivne kamatne stope, za sve kamatonosne financijske instrumente, uključujući one koji se mjere po amortiziranom trošku i dužničke financijske instrumente (Zagrebačka banka d.d., 2022).

3.2. Nekamatni prihodi

Prema Rose i Hudginsu (2008) nekamatni prihodi su oni prihodi koji nisu kamatni tj. ne proizlaze iz plasiranih kredita i investicija. Uputom za primjenu kontnog plana za kreditne institucije (Hrvatska narodna banka, NN 104/2017, 2017) nekamatnim prihodom smatraju se svi prihodi koje kreditna institucija ostvaruje pružanjem usluga svojim klijentima, korištenjem ljudskih i tehničkih resursa banke, ali bez izravnog angažiranja novčanih sredstava (pružajući uslugu ne pojavljuje se plasman u aktivi banke). Primjeri nekamatnih prihoda su: prihod od naknada i provizija, prihod od dividendi, prihod od tečajnih razlika, prihod od financijske imovine kojom se ne trguje i drugi. U nastavku ovog podnaslova biti će objašnjene najčešće stavke u računu dobiti i gubitka te udjelom bitni nekamatni prihodi.

3.2.1. Prihodi od naknada i provizija

Većini banaka drugi najznačajniji prihod u poslovanju predstavlja prihod od naknada i provizija. On uključuje naknade za vođenje računa, pružanje usluga online i mobilnog bankarstva, naknade vezane uz prijenos sredstava (platni promet), troškove obrade kredita i slično.

U skladu s MSFI-jem 15, prihod se priznaje kada banka izvrši preuzetu obvezu i kupcu isporuči obećanu uslugu. Mora postojati vjerojatnost da će banka iz toga imati ekonomsku korist i da se iznos može pouzdano utvrditi, bez obzira na trenutak izvršenja plaćanja; primjenjuje se načelo fakturirane realizacije (Addiko Bank d.d., 2022, p. 38).

3.2.2. Prihodi od dividendi

Prihodi od dividendi ostvaruju se iz dionica koje banka ima u svom vlasništvu. Dionice se kupuju na tržištu kapitala i predstavljaju vlasnički vrijednosni papir preko kojega se uz prava sudjelovanja i glasovanja na skupštini ostvaruje i pravo na primitak izglasane dividende tj. dijela neto dobiti sukladno broju dionica koje su u vlasništvu banke (Gulin, et al., 2003). Uz spomenuto, banka kroz dionice ostvaruje prava „*prvokupa*“ nove emisije dionica i sudjelovanja u likvidacijskoj masi. Banke ulažu novčana sredstva u dionice domaćih i inozemnih poduzeća. Prihod od dividendi priznaje se u trenutku nastanka prava na primitak dividende (Zagrebačka banka d.d., 2022, p. 64). Iako se dividende ostvaruju temeljem financijskih instrumenata, u izvještajima banaka često su prikazani posebnom kategorijom zbog značaja u strukturi ukupnih prihoda i utjecaju na dobit.

3.2.3. Prihodi od tečajnih razlika

Pozitivne i negativne tečajne razlike tj. odnos kupovne i prodajne cijene strane valute ili poslovi vezani za stranu valutu predstavljaju prihode i rashode banci, no oni se kroz financijska izvješća prikazuju u neto iznosu: gubitak ili dobit od tečajnih razlika. Osim kroz trgovanje samim valutama (devizama) ova vrsta prihoda prisutna je u kreditima koji glase na strane valute, financijskim instrumentima koji se ne drže radi trgovanja (mogućnost prodaje po višoj cijeni zbog tečaja) te druga imovina i usluge vezane za strane valute. Priznaju se u trenutku prodaje imovine i / ili na kraju obračunskog razdoblja tj. na dan sastavljanja izvješća prema srednjem tečaju, svođenjem na kunsku protuvrijednost.

3.2.4. Prihodi od trgovanja financijskim instrumentima

Dio prikupljenih sredstva iz izvora imovine banke ulažu u financijsku imovinu (instrumente) poput depozita kod bankarskih institucija, trezorskih zapisa Ministarstva financija, blagajničkih zapisa Hrvatske narodne banke, mjenica ili drugih vrijednosnih papira (Žager, et al., 2021). Cilj takvih ulaganja je ostvarivanje dobiti prodajom na financijskom tržištu, najčešće u kratkoročnom roku.

Financijski instrumenti iskazuju se u financijskim izvještajima kao neto rezultat (dobit ili gubitak) pomoću fer vrijednosti. Kroz neto rezultat su obuhvaćeni svi dobitci i gubitci od promjena u fer vrijednosti financijske imovine i financijskih obveza, realiziranih dobitaka i gubitaka u trenutku priznavanja do rezultata trgovanja vrijednosnim papirima i derivatima

(Addiko Bank d.d., 2022). Ukoliko je fer vrijednost financijskog instrumenta na dan sastavljanja financijskog izvještaja veća od troška nabave tog instrumenta banka bilježi prihod tj. dobit u neto rezultatu i vice versa (IFRS, 2022).

Za vrijednosne papire (portfelj) i druge financijske instrumente namijenjene prodaji predviđeno je vrijeme prodaje do godine dana. Oni mogu biti domaći i inozemni te glasiti na domaću valutu ili valutnu klauzulu, a razlikujemo (Gregurek & Vidaković, 2011):

- Portfelj koji se drži radi trgovanja,
- Portfelj koji je raspoloživ za prodaju,
- Portfelj s namjerom držanja do roka dospijeca i
- Dužničke vrijednosne papire kupljene izravno od izdavatelja (neće se prodati u kratkom roku).

Ova vrsta prihoda pripada investicijskim tj. vlastitim bankarskim poslovima. Prema Uputi HNB-a njihova vrijednost se evidentira po fer vrijednosti nakon akvizicije tj. ulaganja (kupnje) ili prodaje.

4. Analiza financijskog značaja nekamatnih prihoda u Zagrebačkoj banci d.d., Addiko Bank d.d. i Agram banci d.d. u razdoblju od 2016. do 2021. godine

Kroz istraživački dio biti će prikazan predmet poslovanja banaka prema uvidu u Sudski registar Republike Hrvatske. Nadalje, prikazat će se struktura prihoda banke te izračunati ekonomičnost kamatnih i nekamatnih prihoda i njihov utjecaj na financijski rezultat poslovanja promatranih banaka.

Prethodna istraživanja koja su se bavila prihodima banaka na području Republike Hrvatske većinom su obrađivala područje pokazatelja ekonomičnosti, usporedbe pomoću horizontalne i vertikalne analize, komparacije usluga mobilnog bankarstva i sličnih tema. Ideja rada je obuhvatiti spomenuto te detaljnije istražiti strukturu prihoda i utjecaj najznačajnijih na financijski rezultat.

Prilikom izrade rada korišteni su sekundarni podaci prikupljeni iz financijskih izvještaja dostupnim na službenim web sjedištima istraživanih banaka. Prikupljeni podaci su temelj za istraživanje i analizu: omjera, strukture prihoda te grafičkog i tabličnog prikazivanja. Prostorno ograničenje je Republika Hrvatska, a vremenska dimenzija istraživanja je razdoblje od 2016. godine do 2021. godine. Uz spomenuta ograničenja o dostupnosti podataka, drugo ograničenje odnosi se na banke koje su odabrane kao uzorak (tri banke) tj. u istraživanje nije uključen cijeli bankarski sustav Republike Hrvatske.

U radu je korišten program za tablično računanje i obradu podataka Excel pomoću kojeg su vršene usporedbe podataka te grafičko i tablično prikazivanje podataka radi lakše preglednosti. Svi izračuni prikazani su u milijunima kuna izuzev omjera tj. odnosa u podnaslovu ekonomičnost. Čelije u tablicama označene sa simbolom „-“ predstavljaju prazna polja zbog nedostataka podatka ili različite klasifikacije elemenata računa dobiti i gubitka u promatranom razdoblju; dok čelije sa oznakom „0“ označavaju iznos jednak nuli (0) ili iznimno mali broj nastao kao rezultat pretvaranja vrijednosti u milijune kuna.

U istraživačkom dijelu rada autor je odabrao tri banke prema kriteriju „grupa usporedivih značajki“ u kojoj su banke razvrstane na tri kategorije: velike, srednje i male (tablica 1.).

Tablica 1. Odabir banaka prema grupi usporedivih značajki

	<i>Velike banke</i>	<i>Srednje banke</i>	<i>Male banke</i>
<i>Naziv banke</i>	Zagrebačka banka d.d.	Addiko Bank d.d.	Agram Bank d.d.
<i>Udio u ukupnoj imovini banaka</i>	28,13%	3,91%	0,86%
<i>Kriterij</i>	Imovina banke veća od 5% ukupne imovine svih banaka u RH	Imovina banke između 1% i 5% ukupne imovine svih banaka u RH	Imovina banke manja od 1% ukupne imovine svih banaka u RH

Izvor: izrada autora prema: službene stranice HNB-a. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> [pristupljeno: 27.08.2022].

Iz svake kategorije odabrana je najveća banka prema udjelu imovine u ukupnoj imovini banaka prema podacima poslovanja kreditnih institucija na dan 30. lipnja 2020. godine objavljenim od strane Hrvatske narodne banke. Sukladno navedenom, odabrane banke su: Zagrebačka banka d.d. (velika banka), Addiko Bank d.d. (srednja banka) i Agram Bank d.d. iz kategorije malih banaka.

4.1. Predmet poslovanja promatranih banaka

Uvidom u sudski registar izvršena je analiza predmeta poslovanja banaka. Najveći opseg u predmetu poslovanja imaju velika i srednja banka dok mala banka (Agram banka d.d.) ima najmanji opseg. Zajednički predmet poslovanja uključuje klasično primanje depozita i odobravanje kredita, izdavanje garancija, factoring, leasing, trgovanje za svoj račun i račun klijenta, iznajmljivanje sefova, posredovanje pri sklapanju poslova na novčanom tržištu, zaprimanje i prijenos naloga u svezi jednog ili više financijskih instrumenata te njihova pohrana i administriranje uključujući skrbništvo i s tim povezane usluge (tablica 2.).

Tablica 2. Predmet poslovanja promatranih banaka prema Sudskom registru

	Zagrebačka banka	Addiko Bank	Agram banka
Primanje depozita	✓	✓	✓
Odobravanje kredita	✓	✓	✓
Factoring	✓	✓	✓
Leasing	✓	✓	✓
Izdavanje garancija i drugih jamstava	✓	✓	✓
Trgovanje za svoj račun ili za račun klijenta (tržište novca, vrijednosni papiri, valutni i kamatni instrumenti, mjenjački poslovi)	✓	✓	✓
Usluge platnog prometa u zemlji i inozemstvu u skladu s posebnim zakonima	✓	✓	✓
Usluge vezane uz poslove kreditiranja	✓	✓	✓
Iznajmljivanje sefova	✓	✓	✓
Posredovanje pri sklapanju poslova na novčanom tržištu	✓	✓	✓
Izdavanje drugih instrumenata plaćanja i upravljanje njima (ne obuhvaća pružanje	✓	✓	✓

platnih usluga u skladu s posebnim zakonom)			
Investicijske i pomoćne usluge i aktivnosti vezane uz tržište kapitala (skrbništvo i administracija financijskih instrumenata za vlastiti račun i za račun klijenta, upravljanje novčanim sredstvima)	✓	✓	✓
Poslovi vezani za prodaju polica osiguranja	✓	✓	✓
Izdavanje elektroničkog novca	✓	✓	
Savjetovanje o strukturi kapitala, poslovnim strategijama i srodnim pitanjima, savjetovanje i usluge vezane uz spajanja i stjecanja udjela u drugim društvima	✓	✓	
Usluge deviznog poslovanja, vezane uz pružanje investicijskih usluga	✓	✓	
Investicijsko istraživanje, financijska analiza te ostale preporuke	✓	✓	
Usluge vezane uz usluge provedbe ponude, odnosno prodaje financijskih instrumenata uz obvezu otkupa	✓	✓	
Investicijske usluge i aktivnosti te pomoćne usluge koje se odnose na temeljnu imovinu	✓	✓	

Izvor: izrada autora prema: Sudski registar. Dostupno na: <https://sudreg.pravosudje.hr> [pristupljeno 16.04.2022.]

Razlike u predmetu poslovanja pojavljuju se u šest stavaka i to u odnosu Zagrebačke i Addiko banke prema Agram banci. Razlika je uočena u ponudi savjetodavnih usluga, deviznom poslovanju, izdavanju elektroničkog novca te investicijskim uslugama i ostalim uslugama vezanim za financijske instrumente.

4.2. Kretanje visine i strukture ukupnih prihoda u istraživanim bankama

Podatke o prihodima, rashodima, rezerviranjima i rezultatu poslovanja najbolje prikazuje račun dobiti i gubitka (RDG). U bankarskom sektoru RDG prihode prikazuje kao neto prihode (prihodi umanjeni za rashode) osim u kategoriji prihoda od kamata te prihoda od provizija i naknada. U nastavku ovog podnaslova prikazani su računi dobiti i gubitka svake banke te struktura prihoda prema vrstama u ukupnim prihodima.

Tablica 3. Račun dobiti i gubitka Zagrebačka banka d.d. u razdoblju od 2016. do 2021. godine

Zagrebačka banka d.d.						
Godine	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
<i>Prihod od kamata</i>	5.146	4.462	3.113	3.150	2.734	2.432
<i>Rashod od kamata</i>	-2.417	-1.740	-446	-407	-334	-257
Neto prihod od kamata	2.729	2.722	2.667	2.743	2.400	2.175
<i>Prihod od naknada i provizija</i>	1.132	1.213	1.299	1.305	1.148	1.280
<i>Rashod od kamata i provizija</i>	-145	-168	-200	-228	-192	-234
Neto prihod od naknada i provizija	987	1.045	1.099	1.077	956	1.046
<i>Prihod od dividendi</i>	434	279	354	337	71	962
<i>Neto dobiti i gubici od financijskih instrumenata po fer vrijednosti kroz dobit</i>	310	58	309	429	105	215
<i>Neto dobiti i gubici od prestanka priznavanja financijske imovine po fer</i>	-	-	9	45	99	34
<i>Neto dobiti i gubici od vrijednosnica raspoloživih za prodaju</i>	156	25	-	-	-	-
<i>Ostali poslovni prihodi</i>	51	113	51	39	26	29
<i>Ostali poslovni rashodi</i>	-	-	-	-461	-42	-42
Neto dobit od trgovanja i ostali prihodi	951	475	757	389	256	1.186
Poslovni prihodi	4.667	4.242	4.523	4.209	3.615	4.407
<i>Amortizacija</i>	-162	-180	-179	-210	-194	-176
<i>Ostali troškovi poslovanja</i>	-1.610	-1.622	-1.663	-1.409	-1.360	-1.395
<i>Troškovi poslovanja</i>	-1.772	-1.802	-1.842	-1.619	-1.554	-1.571
<i>Troškovi doprinosa u Sanacijski fond i osiguranja štednih uloga</i>	-	-	-	-	-205	-114
Dobit prije umanjjenja vrijednosti i ostalih rezerviranja	2.895	2.440	2.681	2.590	1.856	2.722
<i>Gubuci od umanjjenja vrijednosti financijskih instrumenata</i>	-436	-1.162	-486	-328	-711	-246
<i>Ostali gubici od umanjjenja vrijednosti i rezerviranja</i>	-333	-272	-84	-433	-251	-186
Ukupni gubici od umanjjenja vrijednosti i rezerviranja	-769	-1.434	-570	-761	-962	-432
Dobit prije poreza	2.126	1.006	2.111	1.829	894	2.290
Ukupni prihodi: procjena autora	7230	6341	5219	5361	4.282	5204
Ukupni rashodi: procjena autora	-5103	-5334	-3.108	-3.532	-3.389	-2914

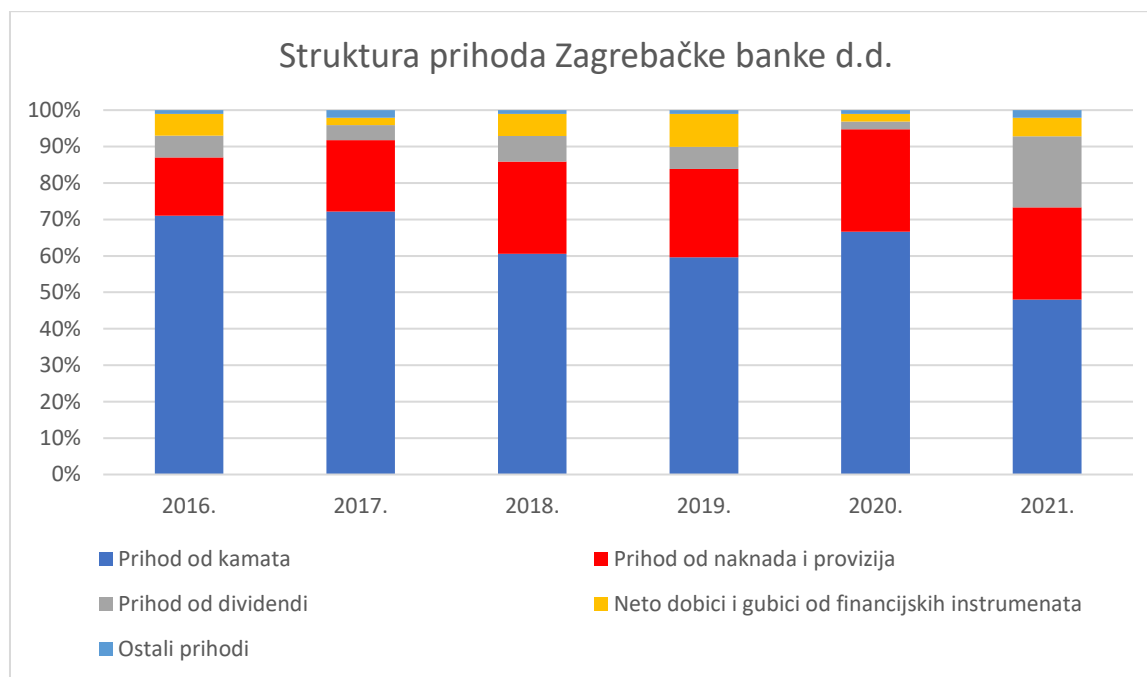
Izvor: izrada autora prema podacima sa službene stranice Zagrebačke banke d.d.. Dostupno na: <https://www.zaba.hr/home/o-nama/investitori/financijski-izvjestaji> [pristupljeno: 02.05.2022].

Zagrebačka banka (tablica 3.) u svim promatranim godinama prikazuju poslovanje sa dobitkom prije oporezivanja. Najveće poslovne prihode i dobit ostvaruje u 2016. godini, a najmanje u 2020. godini. Smanjenje prihoda i dobiti u 2020. godini Zagrebačka banka d.d., prema financijskom izvještaju iste godine, pripisuje COVID krizi koja je smanjila prihode iz poslovanja, ostvarila gubitke od umanjjenja vrijednosti kredita, povećala troškove rezerviranja, ali i bila ovisna o kreditnoj sposobnosti svojih klijenata kao i u prethodnoj godini. Ključ

„preživljavanja“ pronalaze u snažnim kapitalnim i likvidnim pozicijama (Zagrebačka banka d.d., 2021). U izvještaju iz 2017. godine spominju i prodaju neprihodujućeg portfelja koja je smanjila ukupni volumen kredita (Zagrebačka banka d.d., 2018).

Početakom 2018. godine MRS 39³ prestaje se primjenjivati u bankama te ga zamjenjuje MSFI 9⁴, što dovodi do promjena u analitičkoj strukturi te samoj politici priznavanja prihoda i rashoda vezanih uz financijske instrumente, točnije, umanjenja vrijednosti te mjerenja vrijednosti financijske imovine (IAS PLUS, 2022). Sukladno tome promatrane banke su nužne primjenjivati spomenute standarde što može dovesti do odstupanja u komparaciji kroz horizontalnu analizu strukture podataka (grafikon 1.).

Grafikon 1. Struktura prihoda Zagrebačke banke d.d. od 2016. do 2021. godine

Izvor: izrada autora prema podacima sa službene stranice Zagrebačke banke d.d.. Dostupno na: <https://www.zaba.hr/home/o-nama/investitori/financijski-izvjestaji> [pristupljeno: 02.05.2022].

Najznačajniji prihodi u strukturi ukupnih prihoda su prihodi od kamata sa prosječno 62% udjela. Slijede ih neto prihodi od naknada i provizija sa prosječno 23% udjela u ukupnim prihodima, prihodi od dividendi uz prosjek od 6-7%, neto dobici od financijskih instrumenata (5% u prosjeku) i ostali prihodi sa nešto manje od 2%. Visoke stope udjela kamatnih prihoda potvrđuju

³ Međunarodni računovodstveni standard (eng. *International Accounting Standard, IAS*)

⁴ Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (eng. *International Financial Reporting Standards, IFRS*)

kreditne poslove banke kao njene primare funkcije. Uz sve navedeno, primijećen je i rast udjela prihoda od provizija i naknada na godišnjim razinama kao i prihodi od dividendi.

Najveća banka srednje veličine prema ranije spomenutoj klasifikaciji je Addiko Bank d.d.. Analizom izvještaja o uspješnosti poslovanja u promatranom razdoblju je utvrđen različit analitički prikaz ukupnih (poslovnih) rashoda, točnije, u usporednim godinama isti iznosi rashoda odnose se i na ukupne rashode i na rashode iz redovnog poslovanja što može predstavljati problem pri kasnijoj analizi podataka i računanju pokazatelja (tablica 4.).

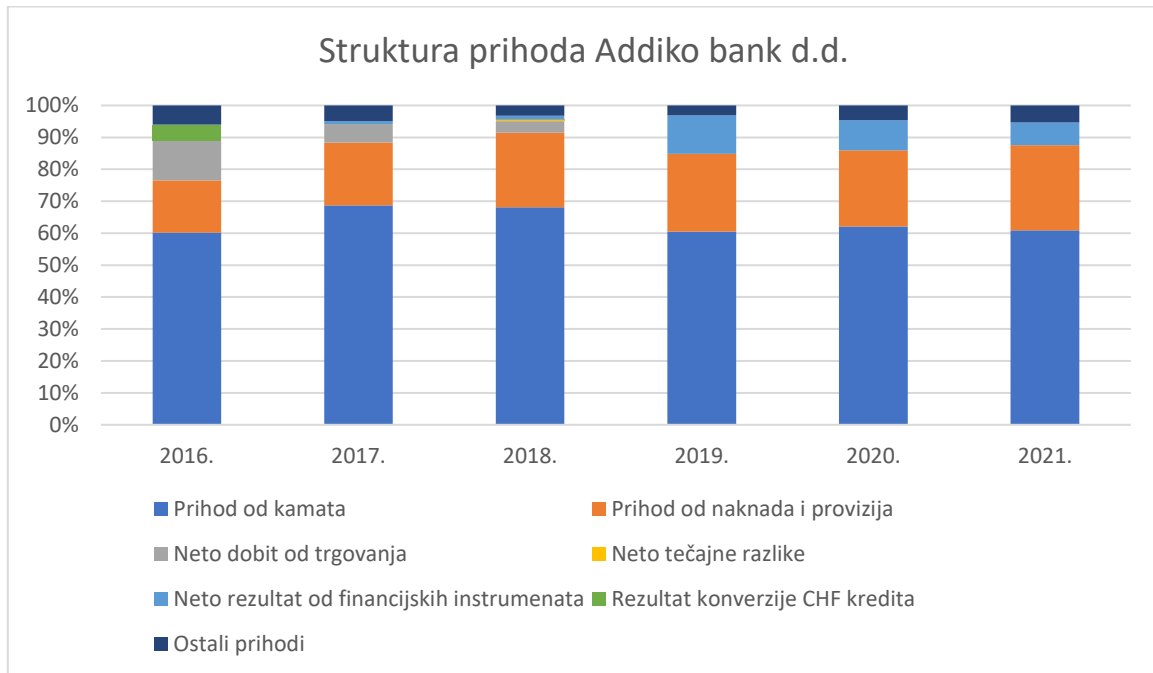
Tablica 4. Račun dobiti i gubitka Addiko Bank d.d. u razdoblju od 2016. do 2021. godine

Addiko bank d.d.						
Godine	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
<i>Prihod od kamata</i>	841	745	627	570	518	460
<i>Rashod od kamata</i>	-397	-264	-165	-89	-76,2	-48
Neto prihod od kamata	444	481	463	481	442	412
<i>Prihod od naknada i provizija</i>	228	213	215	230	199	202
<i>Rashod od kamata i provizija</i>	-48	-40	-41	-39	-38	-43
Neto prihod od naknada i provizija	180	174	174	190	161	159
<i>Neto dobit od trgovanja</i>	175	63	34	-	-	-
<i>Neto tečajne razlike</i>	-65	-20	4	-	-	-
<i>Neto rezultat od financijskih instrumenata</i>	-	10	11	114	78	54
<i>Ostali prihodi iz redovnog poslovanja</i>	84	53	30	29	39	36
<i>Ostali rashodi iz redovnog poslovanja</i>	-	-	-	-54	-54	-40
Prihod iz redovnog poslovanja	817	760	715	760	665	620
<i>Troškovi zaposlenih</i>	-246	228	-233	-213	-185	-193
<i>Rezultat od konverzije CHF kredita</i>	69	-	-	-	-	-
<i>Ostali administrativni troškovi</i>	-	-	-	-158	-137	-134
<i>Amortizacija</i>	-87	-29	-27	-50	-53	-52
<i>Ostali rashodi iz poslovanja</i>	-367	-225	-237	-	-	-
Rashodi iz redovnog (ukupnog) poslovanja	-737	-483	-496	-420	-375	-379
Poslovni rezultat	-	-	-	340	290	241
<i>Ostali rezultat</i>	-	-	-	-155	-22	-145
<i>Očekivani kreditni gubici po financijskoj imovini</i>	-	-	-	-25	-126	4
<i>Gubici od umanjenja vrijednosti finansijske imovine</i>	-	-116	-30	-	-	-
<i>Ostali gubici od umanjenja vrijednosti i rezerviranja</i>	-106	-8	-1	-	-	-
Rezulta prije poreza	80	153	188	160	143	99
Ukupni prihodi: procjena autora	1397	1083	920	942	833	754
Ukupni rashodi: procjena autora	-1317	-930	-732	-783	-691	-656

Izvor: izrada autora prema podacima sa službene stranice Addiko Bank d.d.. Dostupno na: <https://www.addiko.hr/o-nama/press-i-objave/godisnja-izvjesca/> [pristupljeno 02.05.2022].

Nasuprot Zagrebačke banke, najniža dobit prije poreza ostvarena je u 2016. godini u iznosu oko 80 milijuna kuna, a najviša u 2018. godini u iznosu oko 188 milijuna kuna. Neto prihodi od kamata fluktuiraju oko aritmetičke sredine od približno 453 milijuna kuna. U nastavku je grafički prikazana struktura prihoda Addiko banke (grafikon 2.).

Grafikon 2. Struktura prihoda Addiko Bank d.d. u razdoblju do 2016. do 2021. godine

Izvor: izrada autora prema podacima sa službene stranice Addiko Bank d.d.. Dostupno na: <https://www.addiko.hr/o-nama/press-i-publikacije/godisnja-izvjesca/> [pristupljeno 02.05.2022].

Sam udio kamatnih prihoda u ukupnom prihodu 2016. godine iznosi oko 60% te kasnije fluktuiraju iznad te stope. Od nekamatnih prihoda najzastupljeniji su prihodi od naknada koji svake godine u strukturi ukupnih prihoda rastu za prosječno 2%. Uzevši u obzir ukupne prihode i kunske vrijednosti zaključuje se da prihodi od naknada unatoč rastu u strukturi opadaju zajedno sa ukupnim prihodima za prosječno 2%.

Sljedeći račun dobiti i gubitka predstavlja poslovanje male banke Agram banka d.d. (tablica 5.). Iako mala, ostvaruje godišnji rast dobiti prije oporezivanja od prosječno 28% godišnje za cijelo promatrano razdoblje.

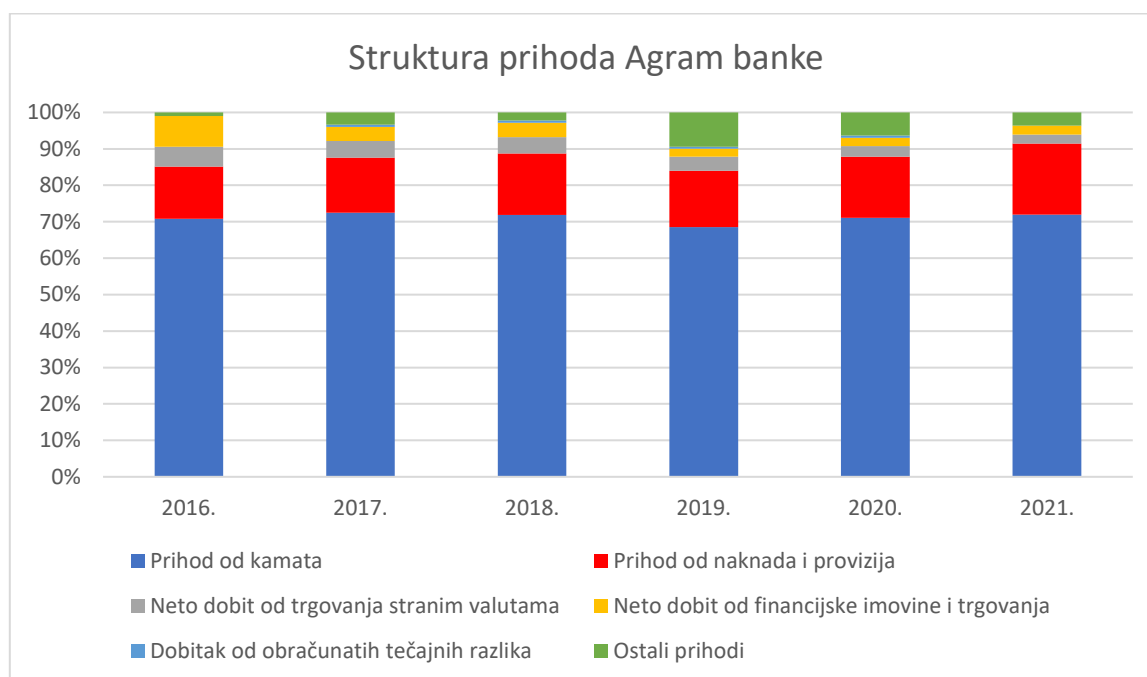
Tablica 5. Račun dobiti i gubitka Agram banka d.d. u razdoblju od 2016. do 2021. godine

Agram banka d.d.						
Godine	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
<i>Prihod od kamata</i>	143	129	128	124	123	118
<i>Rashod od kamata</i>	-75	-44	-33	-29	-24	-16
Neto prihod od kamata	69	86	94	95	100	101
<i>Prihod od naknada i provizija</i>	29	27	30	28	29	32
<i>Rashod od kamata i provizija</i>	-8	-8	-8	-9	-8	-9
Neto prihod od naknada i provizija	21	19	23	19	20	23
<i>Neto dobit od trgovanja stranim valutama</i>	11	8	8	7	5	4
<i>Neto dobit/gubitak od financijske imovine kojom se ne trguje koja se</i>	0	0	-1	-6	2	0
<i>Neto dobitak/gubitak po prestanku priznavanja financijske imovine i</i>	17	7	8	10	2	0
<i>Dobit/gubitak od obračunatih tečajnih razlika</i>	-	1	1	1	1	0
<i>Ostali prihodi iz poslovanja</i>	2	6	4	17	11	6
Neto prihodi iz redovitog poslovanja	120	126	137	140	140	134
<i>Troškovi poslovanja</i>	-76	-75	-77	-79	-83	-80
<i>Troškovi umanjenja vrijednosti i rezerviranja</i>	-27	-25	-29	-15	-22	-4
Dobit/gubitak prije oporezivanja	17	26	33	46	34	50
Ukupni prihodi: prema službenom izvješću	203	178	178	183	172	160
Ukupni rashodi: prema službenom izvješću	186	153	146	137	137	110

Izvor: izrada autora prema podacima sa službene stranice Agram banka d.d.. Dostupno na:
<https://www.agrambanka.hr/financijska-izvjesca/> [pristupljeno 02.05.2022].

Pažnju treba obratiti na smanjenje prihoda od kamata te istovremeno povećanje neto prihoda od kamata kao posljedicu smanjenja rashoda od kamata te tržišnog smanjenja kamatnih stopa na depozite i kredite. Smanjenje prihoda i porast rashoda u 2020. godini pripisuju COVID-19 krizi te ranije nastalim štetama od potresa; klijentima koji su podnijeli zahtjev odobravaju moratorij ili poček (Agram Banka d.d., 2021). Nadalje, u 2021. godini ostvareni su najmanji troškovi umanjenja vrijednosti i rezerviranja što je dodatno pridonijelo financijskom rezultatu. Razlog je tome je naplata ispravljenih potraživanja (Agram banka d.d., 2022). Detaljnije kretanje strukture prihoda vidljivo je na grafikonu 3.

Grafikon 3. Struktura prihoda Agram banka d.d. u razdoblju od 2016. do 2021. godine

Izvor: izrada autora prema podacima sa službene stranice Agram banka d.d.. Dostupno na: <https://www.agrambanka.hr/financijska-izvjesca/> [pristupljeno 02.05.2022].

Kretanje kamatnih prihoda u promatranom razdoblju čini u prosjeku više od 70% ukupnih prihoda banke, a prate ih prihodi od naknada i provizija sa udjelom od 14% - 17%, dobit od financijske imovine (4% u prosjeku) i stavka ostali prihodi koja se povećava iz godine u godinu.

U nastavku je prikazano kretanje iznosa dobiti prije oporezivanja kroz promatrano razdoblje za sve tri banke kako bi se usporedila stabilnost njihovih dobiti (tablica 6.).

Tablica 6. Dobit prije oporezivanja u promatranim bankama izražena u milijunima kuna

Godine	Zagrebačka banka d.d.	Addiko Bank d.d.	Agram banka d.d.
2016.	2.126	80	17
2017.	1.006	153	26
2018.	2.111	188	33
2019.	1.829	160	46
2020.	894	143	34
2021.	2.290	99	50
Prosjek	1.709	137	34

Izvor: izrada autora prema podacima sa službenih stranica promatranih banaka [pristupljeno 02.05.2022].

Najveću razliku moguće je primijetiti u kretanju Zagrebačke banke d.d., a nasuprot nje relativno najstabilnije kretanje dobiti u banci Agram. U prilog tome ide i stabilan rast dobiti Agram banke koji svake godine raste (izuzevši 2020. godinu), dok u drugim bankama dobit oscilira sa velikim novčanim razlikama. U nastavku istraživanja detaljnije će se analizirati ekonomičnosti kamatnih i nekamatnih prihoda te njihov utjecaj na financijski rezultat.

4.3. Ekonomičnost kamatnih i nekamatnih prihoda

Pokazatelji ekonomičnosti prema Žager i dr. (2021, p. 51) prikazuju omjer prihoda i rashoda iz kojih se dobiva vrijednost u obliku koeficijenta tj. postotka uz pomoć kojeg se tumači za koliko puta su određeni prihodi veći od ukupnih rashoda tj. koliko se prihoda ostvari na jednu kunu rashoda (ukupnog ili dijela ukupnih rashoda; npr. kamatni rashod).

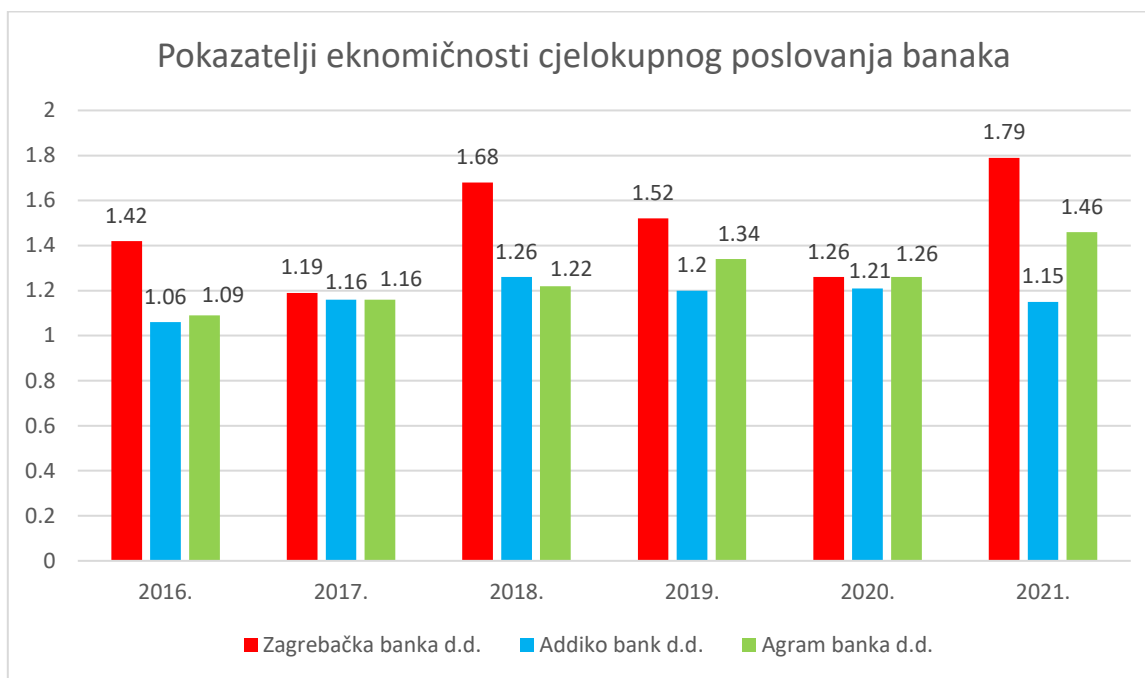
4.3.1. Ekonomičnost ukupnog poslovanja

Prvi omjer koji će se analizirati je ekonomičnost ukupnog poslovanja. U sebi sadržava cjelokupne (ukupne) prihode i rashode poslovanja, a izračunava se na način da se ukupni prihodi podijele sa ukupnim rashodima. Idealna vrijednost za ovaj pokazatelj je koeficijent veći od jedan (>1) ili ekvivalentno u postotku 100%. U suprotnom, dobiveni pokazatelj govori o neekonomičnom poslovanju tj. manjku prihoda nad rashodima.

$$\text{Ekonomičnost ukupnog poslovanja} = \frac{\text{Ukupni prihodi}}{\text{Ukupni rashodi}}$$

U razdoblju od 2016. do 2021. godine najbolje pokazatelje ekonomičnosti (u prosjeku 1,4) ostvaruje Zagrebačka banka, a slijede ju Addiko i Agram banka sa sličnim omjerima prikazanim grafikonom 4.

Grafikon 4. Pokazatelji ekonomičnosti cjelokupnog poslovanja banaka

Izvor: izrada autora prema podacima službenih stranica promatranih banaka [pristupljeno: 03.05.2022].

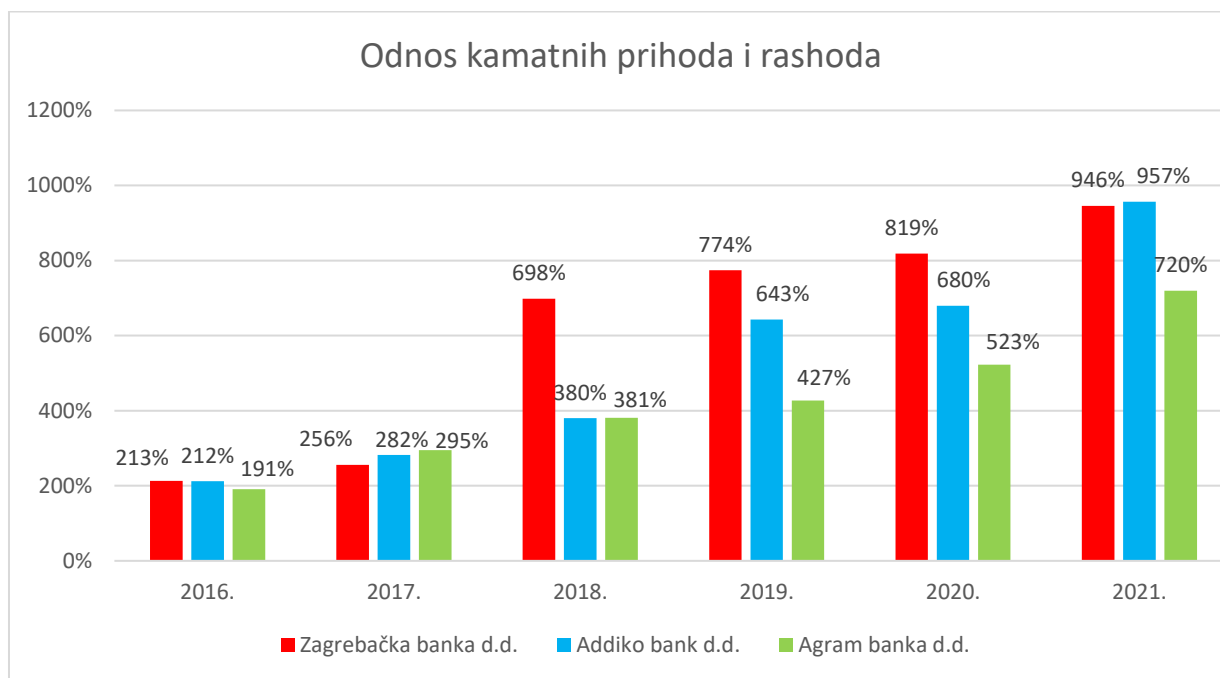
4.3.2. Odnos kamatnih prihoda i rashoda

Kamatni prihodi i rashodi važan su dio poslovanja banke te je kao i kod prethodnog pokazatelja poželjna što veća vrijednost njihovih omjera (>1) iz donje formule.

$$\text{Odnos (ekonomičnost) kamatnih prihoda i rashoda} = \frac{\text{Ukupni kamatni prihod}}{\text{Ukupni kamatni rashod}}$$

Najveće stope tj. koeficijente odnosa kamatnih prihoda i kamatnih rashoda ostvaruje velika banka, a slijede ju srednja i mala banka (grafikon 5.). Razlog povećanja omjera u kasnijim godinama više je rezultat smanjenja kamatnih rashoda nego povećanja kamatnih prihoda. Tumačenja za svaku banku i godinu moguće je definirati na sljedeći način: „u 2018. godini Agram banka je na jednu kunu kamatnih rashoda ostvarivala 3,81 kunu prihoda“ ili „kamatni prihodi u Agram banci 2018. godine bili su za 381% (3,81 puta) veći od kamatnih rashoda.“

Grafikon 5. Odnos kamatnih prihoda i rashoda

Izvor: izrada autora prema podacima službenih stranica promatranih banaka [pristupljeno: 03.05.2022].

4.3.3. Omjer nekamatnih prihoda i rashoda

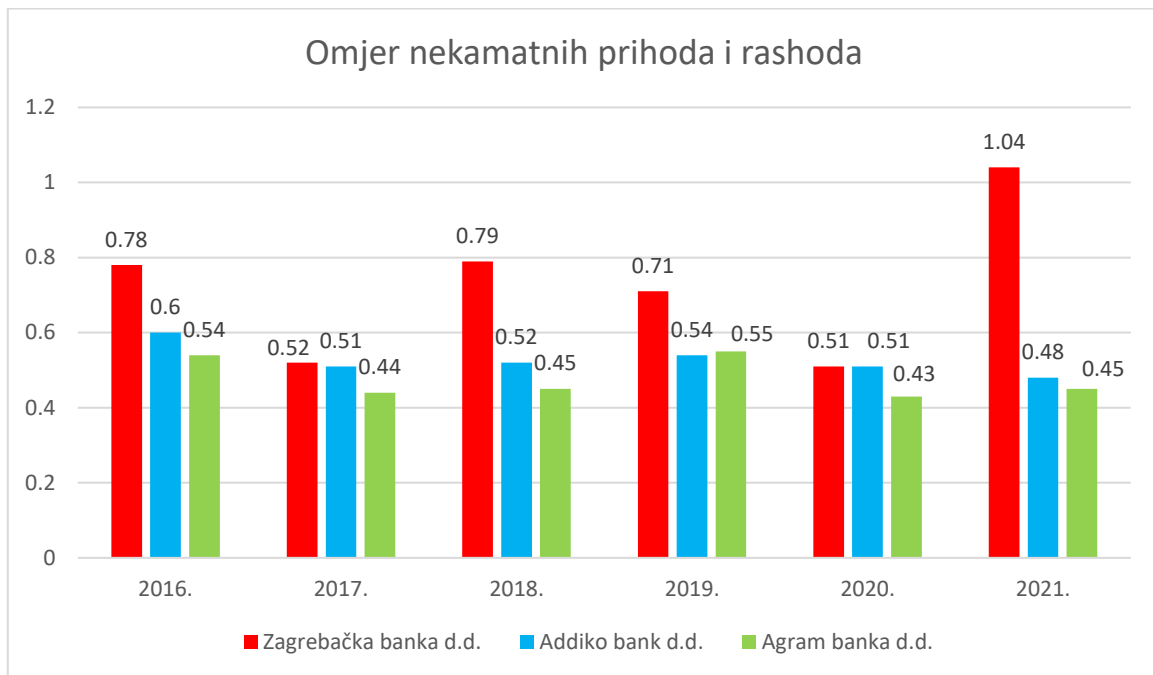
Nekamatni prihodi i rashodi, iako nisu „*primarni*“ izvori prihoda prema klasičnom poimanju bankarstva, svojim udjelom značajno sudjeluju u strukturi prihoda banke. Nekamatni prihodi (rashodi)⁵ korišteni u ovom omjeru izračunati su na način da se od ukupnih prihoda (rashoda) oduzmu kamatni prihodi (rashodi).

$$\text{Omjer (ekonomičnost) nekamatnih prihoda i rashoda} = \frac{\text{Ukupni nekamatni prihod}}{\text{Ukupni nekamatni rashod}}$$

Uz pretpostavku o nepromijenjenim uvjetima, omjeri nekamatnih prihoda i rashoda ispod koeficijenta 1 (ili 100%) znače da banka ostvaruje gubitak tj. nije „ekonomična“. Promatranim bankama prihodi od kamata potrebni su kako bi ostvarivale dobit jer su nekamatni prihodi nedostadni za pokrivanje nekamatnih rashoda (grafikon 6.).

⁵ Za potrebe izračuna ostali prihodi (rashodi) su pribrojani u nekamatne prihode (rashode).

Grafikon 6. Omjer nekamatnih prihoda i rashoda

Izvor: izrada autora prema podacima službenih stranica banaka [pristupljeno: 03.05.2022].

Najveći omjer nekamatnih prihoda i rashoda pripisuje se velikoj banci (Zagrebačka), a slijede ju srednja (Addiko) i mala banka (Agram).

4.4. Utjecaj nekamatnih prihoda na financijski rezultat banaka u promatranom razdoblju

Najznačajniji nekamatni prihod su prihodi od naknada i provizija. Pomoću simulacije će se usporediti kategorija dobit prije oporezivanja sa financijskim rezultatom korigiranim potpunim isključenjem prihoda i rashoda od naknada i provizija *ceteris paribus*. Cilj je usporediti financijske rezultate nakon izuzimanja prihoda i rashoda od naknada promatranih banaka (tablica 7.).

Tablica 7. Usporedba financijskog rezultata uz korekciju prihoda i rashoda od naknada i provizija

	Zagrebačka banka d.d.					
	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Dobit prije oporezivanja	2.126	1.006	2.111	1.829	894	2.290
Neto prihod od naknada i provizija	987	1.045	1.099	1.077	956	1.046
Rezultat prije oporezivanja korigiran za prihode i rashode od naknada i provizija	1.139	-39	1.012	752	-62	1.244

	Addiko bank d.d.					
	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Dobit prije oporezivanja	80	153	188	160	143	99
Neto prihod od naknada i provizija	180	174	174	190	161	159
Rezultat prije oporezivanja korigiran za prihode i rashode od naknada i provizija	-100	-21	14	-31	-19	-61

	Agram banka d.d.					
	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Dobit prije oporezivanja	17	26	33	46	34	50
Neto prihod od naknada i provizija	21	9	23	19	20	23
Rezultat prije oporezivanja korigiran za prihode i rashode od naknada i provizija	-4	6	9	27	15	28

Izvor: izrada autora prema podacima službenih stranica banaka [pristupljeno: 04.05.2022].

Banka sa najvećim udjelom prihoda od naknada i provizija (Addiko Bank d.d.) iz dobiti bi završila u gubitku, a slijedi ju Zagrebačka banka d.d. koja bi u važećim uvjetima ostvarila gubitak u 2017. i 2020. godini. Agram banka d.d. gubitak bi ostvarila samo u 2016. godini uz ostale nepromijenjene uvjete. Uzimajući u obzir dobivene rezultate, može se potvrditi značaj nekamatnih prihoda i rashoda u ukupnom računu dobiti i gubitka.

Zaključak

Cilj rada bio je upoznati strukturu prihoda banke i značaj nekamatnih prihoda. Uvidom u Sudski registar prikazani su bankarski poslovi promatranih banaka u Republici Hrvatskoj. Nakon analize računa dobiti i gubitka promatranih banaka izračunati su i pokazatelji ekonomičnosti njihovog poslovanja na razini cjelokupnog poslovanja te ekonomičnosti kamatnih i nekamatnih prihoda.

U radu je uočen rast nekamatnih prihoda u ukupnom poslovanju banaka kroz promatrano razdoblje od 2016. do 2021. godine. Prva hipoteza (H1) pretpostavlja veći udio nekamatnih prihoda u malim bankama u odnosu na velike banke, temeljem istraženog uzorka ova hipoteza se ne prihvaća jer srednja i velika banka imaju veće udjele nekamatnih prihoda (oko 40%) u odnosu na malu banku (u prosjeku 30% ukupnih prihoda).

Glavna prepreka detaljnijem istraživanju je nedostatak ili nestandardiziranost dijela podataka u području klasifikacije nekamatnih prihoda i rashoda, točnije, svaka banka ne koristi istovjetnu analitiku prikaza istih u svojim analitičkim bilješkama uz financijska izvješća. Ova prepreka predstavlja ograničenje, ali i priliku za novi pristup standardizaciji analitičkih podataka u bilješkama uz financijska izvješća banaka.

Hipoteza broj dva (H2) odnosi se na utjecaj nekamatnih prihoda i rashoda na krajnji rezultat poslovanja. Ukoliko bi se prihodi i rashodi od naknada u potpunosti odstranili iz računa dobiti i gubitka najlošije bi prošla banka srednje veličine, a najbolje mala banka. Prema tome, može se zaključiti da nekamatni prihodi (od naknada i provizija) imaju utjecaj na financijski rezultat poslovanja. Ova hipoteza je djelomično je prihvaćena jer je utjecaj nekamatnih prihoda (od naknada i provizija) značajniji u bankama sa velikim udjelom nekamatnih prihoda u ukupnim prihodima.

Uzimajući u obzir navedeno, naknade i provizije uz ostale neutralne bankarske poslove nisu kategorija prihoda od kojih bi banka lako odustala.

Literatura

- Addiko Bank d.d., 2017. *Godišnje izvješće 2016.*, Zagreb: Addiko Bank d.d..
- Addiko Bank d.d., 2018. *Godišnje izvješće 2017.*, Zagreb: Addiko Bank d.d..
- Addiko Bank d.d., 2018. *Godišnje izvješće 2019.*, Zagreb: Addiko Bank d.d..
- Addiko Bank d.d., 2019. *Godišnje izvješće 2018.*, Zagreb: Addiko Bank d.d..
- Addiko bank d.d., 2021. *Godišnje izvješće 2020.*, Zagreb: Addiko Bank d.d..
- Addiko Bank d.d., 2022. *Godišnje izvješće 2021.*, Zagreb: Addiko Bank d.d..
- Agram banka d.d., 2019. *Revidirani financijski izvještaji Agram banke d.d.*, Zagreb: Agram banka d.d..
- Agram banka d.d., 2020. *Revidirani financijski izvještaji Agram banke d.d.*, Zagreb: Agram banka d.d..
- Agram Banka d.d., 2021. *Revidirani financijski izvještaji Agram banke d.d.*, Zagreb: Agram Banka d.d..
- Agram banka d.d., 2022. *Revidirani financijski izvještaji Agram banke d.d.*, Zagreb: Agram banka d.d..
- Gregurek, M. & Vidaković, N., 2011. *Bankarsko poslovanje*. Zagreb: RRiF plus d.o.o. za nakladništvo i poslovne usluge.
- Gulin, D. i dr., 2003. *Računovodstvo*. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
- Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2022. *HBOR - Tko smo?*. [Mrežno]
Available at: <https://www.hbor.hr/naslovnica/hbor/o-nama/>
[Pokušaj pristupa 27 lipanj 2022.].
- Hrvatska narodna banka, NN 104/2017, 2017. *Odluka o kontnom planu za kreditne institucije NN 104/2017*. Zagreb: Narodne novine.
- Hrvatska narodna banka, 2011. *Bilten o bankama*, Zagreb: Hrvatska narodna banka.
- Hrvatska narodna banka, 2020.. *Podaci o poslovanju kreditnih institucija, na dan 30. lipnja 2020. (privremeni nerevidirani)*, Zagreb: Hrvatska Narodna Banka.
- Hrvatska narodna banka, 2020. *Zašto je važna stabilnost cijena?*. [Mrežno]
Available at: <https://www.hnb.hr/-/zasto-je-vazna-stabilnost-cijena->
[Pokušaj pristupa 10 lipanj 2022.].
- Hrvatski sabor NN br. 159/2013, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, 146/20, 2013. *Zakon o kreditnim institucijama NN 159/2013*. Zagreb: Narodne novine.
- Hrvatski sabor, NN 141/2006, 2006. *Zakon o kreditnim institucijama NN 141/2006*. Zagreb: Narodne Novine.

IAS PLUS, 2022. *IAS PLUS - IAS 39 - Financial Instruments*. [Mrežno]
Available at: <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias39>
[Pokušaj pristupa 31 kolovoz 2022].

IFRS, 2022. *IFRS 9 Financial Instruments*. [Mrežno]
Available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/#about>
[Pokušaj pristupa 2 rujan 2022].

Kandžija, V. & Živko, I., 2004. *Poslovna politika banaka*. Mostar (BiH); Rijeka: Ekonomski fakultet sveučilišta u Rijeci; Sveučilište u Mostaru i Ekonomski fakultet Sveučilišta u Mostaru.

Kreditna banka Zagreb d.d., 2017. *Izvešće uprave o poslovanju banke u 2016. godini*, Zagreb: Kreditna banka Zagreb d.d..

Kreditna banka Zagreb d.d., 2018. *Godišnje izvješće za 2017. godinu*, Zagreb: Kreditna banka Zagreb d.d..

Kujavić, B., 1988. Definijsko modeliranje društveno - ekonomske uloge banaka. *Ekonomski vjesnik*, 20 rujan, pp. 77-86.

Matić, B., 2016. *Monetarna ekonomija*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.

Miller, R. L. & VanHoose, D. D., 1993. *Modern Money and Banking*. 3. ur. New York: McGraw-Hill.

Riksbank, 2022. *Riksbank - Povijest*. [Mrežno]
Available at: <https://www.riksbank.se/en-gb/about-the-riksbank/history/>
[Pokušaj pristupa 18 kolovoz 2022].

Rose, P. S. & Hudgins, S. C., 2008. *Bank Management & Financial Services*. 7. ur. New York: The McGraw-Hill Companies.

Rovčanin, A. & Karalić, A., 2009. *Investicijsko bankarstvo i tržište kapitala*. Sarajevo: Ekonomski fakultet u Sarajevu.

Swiss National Bank, 2020. *Swiss National Bank - Negative interest*. [Mrežno]
Available at: https://www.snb.ch/en/ifor/finmkt/operat/id/finmkt_nz
[Pokušaj pristupa 26 lipanj 2022].

Zagrebačka banka d.d., 2017. *Godišnje izvješće za 2016. godinu*, Zagreb: Zagrebačka banka d.d..

Zagrebačka banka d.d., 2018. *Godišnje izvješće za 2017. godinu*, Zagreb: Zagrebačka banka d.d..

Zagrebačka banka d.d., 2019. *Godišnje izvješće za 2018. godinu*, Zagreb: Zagrebačka banka d.d..

Zagrebačka banka d.d., 2020. *Godišnje izvješće za 2019. godinu*, Zagreb: Zagrebačka banka d.d..

Zagrebačka banka d.d., 2021. *Godišnje izvješće za 2020. godinu*, Zagreb: Zagrebačka banka d.d..

Zagrebačka banka d.d., 2022. *Godišnje izvješće za 2021. godinu*, Zagreb: Zagrebačka banka d.d..

Zelenika, R., 2000. *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*. 4. ur. Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci.

Žager, K. i dr., 2021. *Analiza financijskih izvještaja: načela - postupci - slučajevi*. 5. ur. Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.

Popis slika, tablica i grafikona

Slika 1. Račun dobiti i gubitka – dio izvješća	7
Tablica 1. Odabir banaka prema grupi usporedivih značajki	12
Tablica 2. Predmet poslovanja promatranih banaka prema Sudskom registru	13
Tablica 3. Račun dobiti i gubitka Zagrebačka banka d.d. u razdoblju od 2016. do 2021. godine	15
Tablica 4. Račun dobiti i gubitka Addiko Bank d.d. u razdoblju od 2016. do 2021. godine ...	17
Tablica 5. Račun dobiti i gubitka Agram banka d.d. u razdoblju od 2016. do 2021. godine...	19
Tablica 6. Dobit prije oporezivanja u promatranim bankama izražena u milijunima kuna	20
Tablica 7. Usporedba financijskog rezultata uz korekciju prihoda i rashoda od naknada i provizija.....	25
Grafikon 1. Struktura prihoda Zagrebačke banke d.d. od 2016. do 2021. godine	16
Grafikon 2. Struktura prihoda Addiko Bank d.d. u razdoblju do 2016. do 2021. godine	18
Grafikon 3. Struktura prihoda Agram banka d.d. u razdoblju od 2016. do 2021. godine.....	20
Grafikon 4. Pokazatelji ekonomičnosti cjelokupnog poslovanja banaka.....	22
Grafikon 5. Odnos kamatnih prihoda i rashoda	23
Grafikon 6. Omjer nekamatnih prihoda i rashoda.....	24